

Høringssvar til: "Nyt nationalt overvågningsprogram for vandmiljø og natur, NOVANA 2023-27"

Fredericia, den 29. juni 2023

1 Indledning

Tak for muligheden for at komme med høringssvar på: "Nyt nationalt overvågningsprogram for vandmiljø og natur, NOVANA 2023-27", jeres j.nr J.nr. 2022-91042, link til høringssportalen:

<https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/67599>.

2 Bemærkninger

2.1 Del 2. Delprogram for hav og fjord

Fosfortilførslen har en betydelig indvirkning på miljøet i danske fjorde, hvor mange stadig lider under årtiers belastning af organisk stof og fosfor, som stadig findes i sedimentet i størstedelen af de danske fjorde. Dette skyldes, at vandområdet over tid har akkumuleret store mængder fosfor og organisk stof i sedimentet. Når vi læser, at fosforkoncentrationen i de 40 undersøgte vandløb i gennemsnit har været 0,05 mg P/l siden 2005, og at denne værdi stort set ikke har ændret sig de seneste 18 år, rejser det berettiget spørgsmålet: Hvad gør vi forkert?

Det er vigtigt at reflektere over vores praksis og metoder for at håndtere fosforudledning i vandmiljøet. Den manglende forbedring af fosforkoncentrationen i vandløbene tyder på, at de eksisterende tiltag og foranstaltninger måske ikke er tilstrækkelige til at løse problemet effektivt. Det kræver en nærmere undersøgelse af de anvendte strategier og en evaluering af deres virkning på fosfortilførslen.

Der er behov for en bredere diskussion om de mulige årsager til manglende fremskridt og identifikation af områder, hvor der er behov for forbedringer. Dette kan omfatte vurdering af landbrugspraksis, spildevandsbehandling, kloaksystemer og andre potentielle kilder til fosfortilførsel. Det er afgørende at finde løsninger, der kan mindske fosforbelastningen i danske fjorde og kystvande.

- 1) Granskning af spildevandsselskabernes indberetninger samt ny fosforkortlægning af Andersen et al. 2020, tyder på, at punktkilder til fosfor fortsat domineres af rensningsanlæg og regnbetingede overløb, der har en meget vigtig indflydelse på niveauet af biotilgængeligt fosfor i vandsøjlen gennem vækstsæsonen. Bæredygtigt landbrug opfordrer derfor til hyppigere undersøgelser af fjordenes sediment og måling af udledninger fra spildevandsanlæg og rbu. Det gælder for stort set alle danske fjorde. Der skal skelnes mellem vandopløseligt fosfor (orthofosfat) og partikelbundet fosfor, da det vurderes, at den vandopløselige fosfor har en biologisk effekt, der er op til 10 gange højere end den fosfor, der er bundet til jern, aluminium eller calcium (Bur, A. et al 2022).
- 2) Målinger og kontrol med udledninger af spildevand skal naturligvis følge gældende lovgivning, så de indberettede næringsstofmængder er korrekte. Alle overløb skal måles, analyseres og godkendes af kommunerne, da den aktuelle status er helt uholdbar. Kommunerne bør ikke kunne godkende overløb, uden at udledningerne er kvantificerede og indholdet analyseret.

- 3) En stor andel af fosforudledningen er fra punktkilder. Målinger vil vise, at punktkilderne mange år står for størstedelen af udledningen.
- 4) Brinkerosion er den største synder, når det kommer til det diffuse tab af fosfor på landsplan. Omkring halvdelen af den diffuse fosfortilførsel til vandmiljøet stammer ifølge ovennævnte kortlægning fra bortskyllet sediment fra vandløb. Fosfortab bør beregnes hydrologisk-videnskabeligt, når nye initiativer til vandløbsreguleringer foreslås.
- 5) Lavbundsjarde er den næststørste bidrager til diffust tab af fosfor til vandmiljøet. Marker på lavbundsjarde kan blive så våde, at jernoxider går i opløsning og ikke længere kan holde på fosforen, så den bliver udvasket i opløst form ("fosformobilisering"). Det ser vi desværre ved vådlægninger.
- 6) Vi kan ikke styre alt, men det er vigtigt med fokus på udledning i den periode, hvor der er fosforbegrænsning i vandmiljøet. De landbrugsbetingede udledninger begrænses i dag af fosfornormer, men vi mener også, at genindførelse af mere vintersæd og afskaffelse af de målrettede efterafgrøder vil reducere afstrømningen af fosfor i de tidlige forårs måneder, der pga. klimaændringer, er blevet både milde og nedbørsrige.

2.2 Del 3. Delprogram for sø

Side 57:

"fx hvor der er mange fredfisk eller hvor der ingen eller næsten ingen rovfisk er, kan være årsag til manglende målopfyldelse."

Det lyder som det samme, altså: Der kommer mange fredsfisk, hvis der ingen rovfisk er. Ellers bør det sprogligt præciseres.

2.3 Del 5. Delprogram for stoftransport og landovervågning

Der burde medtages forståelse for sammenhængen mellem udledning af fosfor og kvælstof, samt deres indbyrdes betydningen for vandmiljøet, så der kigges på forholdet mellem dem og ikke som særskilte parameter, i forbindelse med afdækning af indsatsbehov (side 88).

Redfield-forholdet er en teori udviklet af den amerikanske oceanograf Alfred C. Redfield. Ifølge denne teori er forholdet mellem fosfor (P) og kvælstof (N) i oceangrundstoffer og biologisk materiale relativt konstant og nærmer sig værdien 1:16,3 (P:N-forholdet). Det vil sige, for hver molekylemasseenhed af fosfor er der i gennemsnit 16,3 molekylemasseenheder af kvælstof til stede.

Dette forhold er vigtigt, da det påvirker næringsstofferne tilgængelighed og begrænsende faktorer for primærproduktionen i havet. Hvis der er et overskud af kvælstof i forhold til fosfor, kan det føre til kvælstofbegrænsning, hvor mangel på fosfor begrænser væksten af plankton og andre marine organismer. Omvendt kan et overskud af fosfor i forhold til kvælstof føre til fosforbegrænsning.

Forholdet mellem fosfor og kvælstof er vigtigt i økosystemets biogeokemiske cyklus og har betydning for forståelsen af næringsstoftilgængelighed og produktivitet i vandmiljøer. Det anvendes også i forskning og overvågning af vandkvaliteten for at vurdere miljømæssige tilstande og næringsstofbelastning i både marine og ferskvandsmiljøer.

Hvorfor bliver LOOP-oplandene ikke brugt til at undersøge MFS, når der udføres vandprøver og analyseres for næringsstoffer? Da landbruget er i høj grad mistænkt for at udlede MFS, er det oplagt at undersøge bidraget fra landbruget i disse områder (henvisning til side 96, afsnit "vandkemi").

Side 101:

"[...]Opløst organisk P opgøres som forskellen på opløst total P og opløst ortho-P målt i felten[...]"

Er dette en korrekt metode, og hvilken videnskabelig betydning har dette?

2.4 Del 6. Delprogram for miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevand og for punktkilder

Det er problematisk, at kendte jordforureningskilder ikke inkluderes i NOVANA-overvågningen. Disse punktkilder fra jordforurening kan have en betydelig indvirkning på vandmiljøet. Eksempler på sådanne kilder inkluderer gamle lossepladser og store generationsforureninger som Grindsted Værket, Kærgård Plantage og Høfde 42. Disse store lokaliteter samt mange mindre steder har en væsentlig påvirkning på vandmiljøet i deres omgivelser (side 102).

Jeg kan i den forbindelse henvise til:

https://www.miljoeogressourcer.dk/filer/avjinfo/157/Milj_og_ressourcer_1_2019_WEB.pdf

https://ing.dk/artikel/regioner-forurenet-jord-og-overfladevand-vil-koste-os-op-til-43-mia?check_logged_in=1

I baggrund afsnit 6.1 påpeges det, at der er en unødigt stor fokus på diffus afstrømning fra landbrugsarealer, når MFS (miljøfremmede stoffer) stammer fra forskellige menneskelige aktiviteter, herunder industri, veje, spildevand og beboelsesområder (side 102).

Jeg kan i den forbindelse henvise til:

https://naturenidanmark.lex.dk/Forurening_med_milj%C3%B8fremmede_stoffer

Miljøstyrelsen vælger at videreføre den samme kontrolbaserede overvågning fra NOVANA-programmet 2017-2021, selvom datagrundlaget i denne periode har været mangelfuldt, med kun én måling over 5 år i udvalgte områder. Der opfordres til, at alle relevante områder overvåges årligt (side 107-110). Der er bekymring om, hvorvidt de samme modeller, der bruges i VMP III, til beregning af områder uden målinger, har mange fejl. Desuden er det problematisk, at en repræsentativ delmængde af RBU'er (Regionale Baserede Udpegninger) bruges, når der er estimeret at være mindst 20.000 RBU'er. Det er svært at forklare, hvorfor kun en minimal del af RBU'erne bliver målt, når de ikke kan betragtes som repræsentative for de mere end 20.000 registrerede RBU'er (tabel 6.2, side 113). Der bør foretages løbende målinger af

RBU'er, der har overløb mere end f.eks. 5 gange om året, for at opnå et mere retvisende overblik over denne type forurening.

Mere uddybende så fremgår det, at programbeskrivelsens side 107, at:

"[...]Det er ikke muligt at overvåge alle relevante vandløb. Derfor videreføres strategien fra NOVANA 2017-21, om at de indsamlede data også anvendes til udviklingen af modeller til beskrivelse af tilstanden i vandløb, der ikke dækkes direkte af målinger under den operationelle overvågning.

[...]

For vandløb er MFS-overvågningen opdelt i påvirkningstyper: Landbrug og RBU/Renseanlæg

[...]

Til forskel fra NOVANA 2017-21 er påvirkningstyperne RBU og renseanlæg slået sammen i den kommende programperiode[...] (min fremhævning)

Indledningsvist er det (sprogligt) uklart, hvordan opdelingen faktisk er. Overvågningen bør ikke samles, men opgøres så detaljeret som muligt, så overvågningen er i stand til at beskrive, hvad der kommer fra landbrug, rensed spildevand, regnbetingede udløb (overløb fra spildevand) hhv. beboelse i det åbne land. Her tænkes først og fremmest på prioriterede stoffer. Hvis ikke denne skelnen opretholdes, så er det uvist, hvad der kommer hvorfra.

Det er efterhånden velkendt viden, at 94-98 % af de danske vandløb, ikke måles. I april 2023 blev dette yderligere skærpet med Rigsrevisionens beretning 15/2022 (link: <https://rigsrevisionen.dk/Media/638179286904187119/SR1522.pdf>), hvor det på PDF-side 5 fremgår:

"[...]Den kemiske tilstand for 99 % af de danske vandløb er ukendt.[...]"

Der bruges cirka 1 milliard om året på vandplaner, og alligevel anføres det i programbeskrivelsen som tidligere nævnt, at:

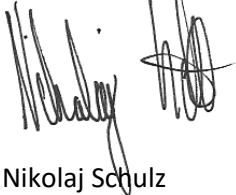
"[...]Det er ikke muligt at overvåge alle relevante vandløb[...]"

Præmissen synes forkert. Den omstændighed, at NOVANA (her-og-nu) ikke kan måle alle vandløb, kan dårligt siges at være en begrundelse for ingenting at gøre ift. flere målinger (Citat: "...Derfor videreføres strategien fra NOVANA 2017-21...")? Konsekvensen af de manglende målinger er, at miljøet og danskernes sundhed udsættes for en unødigt og væsentlig risiko for farlige kemiske stoffer. Derudover er de manglende målinger også direktivstridige ift. bl.a. vandrammedirektivet (bilag V).

Det synes oplagt, at der oven på PFAS-skandalen og Rigsrevisionens kritik i april 2023, tages fornyet politisk stilling til prioriteringen af de økonomiske midler i vandplanerne, hvor det synes oplagt at opprioritere målinger af farlig kemi og om nødvendigt nedprioritere projekter med genslyngninger, m.v. Det faktiske grundlag er ret oplagt i forbindelse med høringsen om NOVANA (2023-2027).

Desuden er det bekymrende, at de øvrige NPO (næringsstofplanområde) enhedstal ikke er blevet opdateret siden 1987. Det er udfordrende at udarbejde modeller, når tallene ikke er blevet opdateret i næsten 30 år (side 113).

Med venlig hilsen og på vegne af Bæredygtigt Landbrug

Nikolaj Schulz
Chefjurist